

11. 8. 2015

Veźměte, prosíme, na vědomí, že text článku odpovídá platné právní úpravě ke dni publikace.

# Vznik škody z titulu smluvní pokuty a její předvídatelnost v obchodních vztazích po rekodifikaci

Smluvní pokuta je nejen v obchodním styku hojně používaným prostředkem k posílení právního postavení věřitele, tedy k utvrzení dluhu. V tomto příspěvku se zabývám souvislostí mezi povinností hradit smluvní pokutu a tím vzniklou škodou subjektu, který tuto pokutu hradí v důsledku porušení povinnosti jiného subjektu, typicky dalšího dodavatele, a to na základě úpravy nového občanského zákoníku.



## Úvodem

V obchodních vztazích je běžná situace, kdy je jeden subjekt (dále pro zjednodušení „**dodavatel**“) zavázán poskytnout smluvené plnění svému obchodnímu partnerovi („**odběrateli**“) a zároveň existuje mezi tímto dodavatelem a další osobou („**subdodavatel**“) vztah, který je pro splnění prve uvedené povinnosti zcela zásadní a bez něhož nemůže být plněno. Například se bude jednat o zhotovení stavebních prací, pro které je nutné dodání materiálu jiným subjektem. V případě, že je původní dluh (dodání stavebních prací) mezi dodavatelem a odběratelem utvrzen smluvní pokutou a slibované plnění (dodání materiálu) pak není subdodavatelem poskytnuto, případně je dodáno opožděně, bude dodavatel následně povinen uhradit domluvenou smluvní pokutu, neboť nesplní svou povinnost. V tomto případě ale dodavateli vzniká škoda z titulu povinnosti hradit smluvní pokutu. Je nasnadě otázka následné kompenzace vzniklé škody (z titulu smluvní pokuty) dodavateli. Bude subdodavatel povinen uhradit vzniklou škodu ze smluvní pokuty? Pokud ano, v jaké výši? A v jakém okamžiku vlastně ke vzniku škody dojde?

## Vznik škody

Nejprve je nutné odpovědět na otázku, kdy dojde ke vzniku škody, dále se pak budu věnovat jejímu hrazení. Škodu definuje nový občanský zákoník v § 2894 odst. 1 jako újmu na jmění. To je určitý posun oproti staré úpravě platné do 31. prosince 2013, podle které se za škodu považovala újma na majetku. Majetkem se dle § 495 nového občanského zákoníku míní vše, co patří osobě („**aktiva**“), jmění je pojem širší a zahrnuje kromě majetku také dluhy („**pasiva**“). Vztáhneme-li uvedenou definici na pojem škody, dojdeme k závěru, že **ke vzniku škody dojde přesně v okamžiku, kdy poškozenému vznikne dluh**. Ve výše uvedeném případě tedy již samotným vznikem povinnosti hradit smluvní pokutu. Tento závěr podporuje i § 2952 nového občanského zákoníku, hovoří-li o

právech poškozeného při vzniku škody spočívající ve vzniku dluhu. Před 1. lednem 2014 by se okamžik vzniku škody počítal až od její úhrady, neboť teprve tehdy by došlo k úbytku majetku na straně poškozeného – povinného ze smluvní pokuty[1]. Ačkoliv to na první pohled nevypadá jako příliš velká změna, má tato skutečnost důsledky například na běh lhůt, případně také na to, kdy nastane prodlení s úhradou škody.

## **Povinnost hradit škodu**

Obecně je ke vzniku povinnosti hradit škodu nutné, aby vznikla škoda, zapotřebí je určité protiprávní jednání, které k této škodě vedlo, dále příčinná souvislost předchozích dvou a zpravidla také zavinění. Zaměříme-li se na poslední dvě jmenované podmínky, zjistíme, že zavinění nebude v daném případě většinou zapotřebí, neboť se bude jednat o škodu způsobenou porušením smluvní povinnosti dle § 2913 občanského zákoníku, která je objektivní a zavinění nevyžaduje. Typicky se bude jednat o případy, kdy nedojde k dodání zboží, či služeb sjednaných na základě smlouvy. Poslední zbývá příčinná souvislost mezi protiprávním jednáním a vzniklou škodou. Nejen v českém civilním právu se v této souvislosti uplatňuje teorie adekvátní příčinné souvislosti. Ta říká, že ke vzniku povinnosti hradit škodu je mimo ostatních předpokladů nutné, aby škoda byla předvídatelná[2]. Výslovná úprava tohoto předpokladu v novém občanském zákoníku na rozdíl od již zrušeného obchodního zákoníku chybí[3]. Předvídatelnost škody se tedy dovozuje z uvedené teorie a jejím smyslem je, aby škůdce hradil jen takovou škodu, kterou mohl předvídat jako možný důsledek porušení své povinnosti. Je třeba zdůraznit, že předvídatelnost škody je objektivním kritériem, možnost vzniku určité škody bude tedy posuzována s ohledem na běžného „pozorovatele“, resp. s ohledem na to, že vznik škody není pro optimálního pozorovatele zcela nepravděpodobný[4].

Výše uvedené podporuje i judikatura Nejvyššího soudu vztahující se k právní úpravě platné do 31. prosince 2013 a i přes některé změny je na základě teorie adekvátní příčinné souvislosti potřeba vyjít z dosavadní praxe.

Z tohoto pohledu je velmi důležité rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 21. října 2008, sp. zn. 32 Cdo 2843/2008, uveřejněné pod č. 88/2009 Sbírkou soudních rozhodnutí a stanovisek. Zde soud dovodil, že smluvní pokuta je ve smlouvách ve stavebnictví obvyklá, přesto na základě skutkového zjištění v tomto případě smluvní pokutu neshledal jako předvídatelnou. Žalovaná, která byla v daném případě v pozici dodavatele, zaplatila smluvní pokutu objednateli. Tato povinnost hradit pokutu jí vznikla v důsledku jednání subdodavatele, proti kterému pak v následném soudním řízení žalovaná vzniklou škodu namítala (započtením svého dluhu vůči dluhu, který měl vzniknout subdodavateli z titulu vzniklé škody). Důležité v tomto konkrétním případě je to, že daná smluvní pokuta mezi žalovanou a objednatelem byla sjednána nikoliv v původní smlouvě o dílo, nýbrž až v jejím dodatku, který byl uzavřen až o téměř čtyři měsíce později. Specifické také bylo to, že subdodavatel měl původní smlouvu k dispozici a tudíž se rozumně domníval, že ke sjednání smluvní pokuty nedošlo – ve smlouvě o ní nebyla žádná zmínka. Soud konstatoval, že v oblasti investiční výstavby není obvyklé, aby si účastníci vztahu nesjednali smluvní pokutu při jeho vzniku, ale až následně, jak se tomu stalo v tomto případě. Z tohoto důvodu byla vzniklá škoda považována za nepředvídatelnou, rozumně ji totiž nebylo možné předpokládat, a tudíž nemohla být uplatněna vůči subdodavateli, ten nebyl k její úhradě povinen. Zde tedy soud připustil, že smluvní pokuta je v daném typu smluv jejich běžnou součástí, z toho důvodu je související škoda předvídatelná a měla by být hrazena. Ovšem, pokud je povinná osoba prvotně ujištěna o neexistenci smluvní pokuty, která je sjednána až následně, pak ji nelze předvídat a tudíž není dána povinnost ji hradit.

V rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 22. května 2008, sp. zn. 29 Odo 1488/2006, publikovaném v časopise Soudní judikatura pod č. 177/2008, bylo judikováno, že smluvní pokuta uzavřená ve smlouvě o převodu akcií je její obvyklou součástí a z tohoto důvodu je předvídatelná. Skutkově se jednalo o situaci, ve které se budoucí žalobce zavázal převést na jinou osobu akcie. Sám vlastnil

hromadnou akcií, která mu měla být na základě stanov společnosti vyměněna za jednotlivé akcie. Jelikož společnost nedostála této své povinnosti vyměnit hromadnou akcií za akcie jednotlivé, nemohl žalobce dostát svému závazku tyto akcie následně převést dle uzavřené smlouvy a vznikla mu povinnost hradit smluvní pokutu, a to ve výši 2.000.000,- Kč. Na základě této skutečnosti se následně žalobce domáhal úhrady vzniklé škody přímo na společnosti. Soud nakonec žalobci náhradu škody přiznal, ovšem jen ve výši 1.000.000,- Kč, tedy v poloviční výši zaplacené smluvní pokuty a zároveň toho, co bylo skutečně placeno, a to s odkazem na obvyklou výši smluvní pokuty s ohledem na hodnotu převáděných akcií, která v době vzniku škody činila 6.600.000,- Kč. Soud zde obdobně jako ve výše uvedeném rozhodnutí konstatoval, že smluvní pokuta je běžnou součástí daného typu smluv (zde o převodu akcií). Z toho důvodu je případná škoda způsobená vznikem povinnosti hradit smluvní pokutu předvídatelná. Ovšem jinak tomu bylo s výší této škody, která musí být přiměřená s ohledem na poskytnuté plnění tak, aby byla předvídatelná, což zde nebyla.

## **Závěrem**

V předchozím textu rozebíraná problematika vzniku škody ze smluvní pokuty by se dala shrnout do třech zásadních bodů. Za prvé je třeba odpovědět na otázku, zda je vůbec osoba, která způsobila jinému povinnost hradit smluvní pokutu, povinna k náhradě škody. Zde se uplatní teorie adekvátní příčinné souvislosti, resp. předvídatelnost škody. Bude nutné zjistit, na kolik je v daném případě škoda předvídatelná. Dle dosavadní judikatury je minimálně v obchodních vztazích a v některých odvětvích smluvní pokuta považována za běžnou součást smluv. Z toho důvodu bude objektivně předvídatelná a s její existencí je třeba počítat, vznikem povinnosti ji hradit tedy může dojít ke vzniku škody. Za druhé je důležitý samotný okamžik vzniku škody, který je vázán již na vznik povinnosti hradit smluvní pokutu, protože v tom okamžiku dochází k újmě na jmění příslušného osoby. To je také velmi zásadní rozdíl oproti dřívější právní úpravě, která by v obdobném případě považovala za vznik škody až samotné hrazení smluvní pokuty. Poslední bod se týká výše případně hrazené škody, která není neomezená, nýbrž je i v tomto případě nutné zohlednit předvídatelnost výše případné újmy a na základě této skutečnosti určit adekvátní výši náhrady za způsobenou škodu. Lze tedy uzavřít, že se smluvní pokutou je v obchodních vztazích vhodné počítat a v případě porušení povinností tak může lehce dojít k neblahým důsledkům představujícím hrazení vzniklé škody ze smluvní pokuty mezi obchodním partnerem a třetí stranou.



**Ondřej Šudoma,**  
právní asistent

[Mališ Nevrkla Legal, advokátní kancelář, s. r. o.](#)

Longin Business Center  
Na Rybníčku 1329/5  
120 00 Praha 2

Tel.: +420 296 368 350

Fax: +420 296 368 351

e-mail: [law.office@mn-legal.eu](mailto:law.office@mn-legal.eu)

---

[1] K tomu například rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 20. února 2003, sp. zn. 25 Cdo 986/2001, uveřejněné pod č. 14/2005 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek.

[2] SZTEFEK, Martin. Předvídatelnost škody v novém občanském zákoníku. OBCAN.CZ [online]. 2015 [cit. 2015-08-03]. Dostupné na www, k dispozici >>> [zde](#).

[3] K tomu viz důvodová zpráva k § 2913 nového občanského zákoníku.

[4] Nález Ústavního soudu ze dne 1. listopadu 2007, sp. zn. I.ÚS 312/05, uveřejněné pod č. 177/2007 Sbírky nálezů a usnesení Ústavního soudu.

© EPRAVO.CZ - Sběrka zákonů , judikatura, právo | [www.epravo.cz](http://www.epravo.cz)

## Další články:

- [Nová „tlačítková“ povinnost pro e-shopy](#)
- [Digital Omnibus: Revoluce v datech, nebo jen nová zátěž pro podnikatele?](#)
- [Darování pro případ smrti nemovité věci zapsané v katastru nemovitostí a určení výše odměny soudního komisaře](#)
- [Flotilová novela: Kdo a kdy musí nově získat licenci k distribuci pojištění?](#)
- [Nová pravidla pro ground handling v EU a jejich dopady na letecký sektor](#)
- [Právní due diligence nemovitostí: na co se v praxi skutečně zaměřit](#)
- [Hmotněprávní opatrovník obchodní korporace: mezi efektivní ochranou a zásahem do korporační autonomie](#)
- [Byznys a paragrafy, díl 32.: Konkurenční doložka](#)
- [Skryté ujednání v realitní smlouvě - zbytečná hra na schovávanou](#)
- [Odpovědnost člena voleného orgánu dle § 159 OZ a vymezení škody způsobené právnické osobě](#)
- [Vnosy do společného jmění manželů a jejich valorizace v aktuální judikatuře Nejvyššího soudu a Ústavního soudu](#)